

Činitelé podílející se na výběru profese u žáků devátých tříd v Uherském Brodě

Olga Trtková, DiS

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Olga TRTKOVÁ, DiS.**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Volba povolání a adolescenti – činitelé, kteří se mohou podílet na výběru profese u žáků devátých tříd v Uherském Brodě**

Zásady pro vypracování:

Definujte základní pojmy týkající se adolescence.

Zaměřte se na jednotlivé faktory a znaky ovlivňující volbu povolání.

Provedte průzkum mezi žáky 9. tříd.

Zpracujte a vyhodnoťte průzkum.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. ČECHOVÁ, V., ROZSYPALOVÁ, M. Obecná psychologie. Brno:IDVPZ,1996.ISBN 80-7013-231-0
2. HELUS, Z. Psychologie pro střední školy. Praha:Fortuna, 1995.ISBN 80-7168-245-4
3. JOBÁNKOVÁ, M. et al. Kapitoly z psychologie pro zdravotnické pracovníky. Brno:NCO NZO,2004. ISBN 80-7013-390-2
4. KLAPAČ, M. Psychologie v praxi-práce na sobě a spolupráce s druhými. Praha:Transal Books, 1994.ISBN 80-900954-1-0
5. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. Praha: Grada Publishing, spol.s.r.o.,1998.ISBN 80-7169-159-X
6. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.Pedagogický slovník.Praha:Portál, 2003, ISBN 80-7367-416-8
7. STRÁDAL, J. Jak volit povolání. Praha:Informatorium, 1995. ISBN 80-85427-74-5
8. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie. Praha:Portál,2000. ISBN 80-7178-308-0

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Bohumil Koukola, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

18. února 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 18. února 2009

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 11. 5. 2008

.....
Mikrova Olga

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na zjištění faktorů, které mohou ovlivnit žáky devátých tříd při výběru budoucího povolání. Je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se zabývám psychologií adolescenta, jeho osobností a jednotlivými faktory, které mohou ovlivnit výběr povolání dospívajícího. Dále se zaměřuji na volbu povolání, trh práce, nabídku a poptávku po zaměstnání. V praktické části dokládám výsledky z dotazníkového šetření žáků devátých tříd v Uherském Brodě, zaměřeného na volbu budoucího povolání.

Klíčová slova: adolescence, adolescent, dospívající, osobnost, volba povolání

ABSTRACT

The bachelor thesis is aimed at finding the factors having influence on the choice in schoolchildren future occupation. My work is dividend into the theoretical part and the practical part. In the theoretical part I have described youg people from the psychological poit of view, their personality and the factors which can influence them when they chose their future job. I have focused the choice of the job, employment market, demand and supply of job. In the practical part I have evaluated questionnaires focused on this issue. I distributed questionnaires to schoolchildren in ninth classes in Uherský Brod.

Keywords: adolescence, adolescent, teenager, personality, choice of the occupation

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala panu doc. PhDr. Bohumilu Koukolovi, CSc. za vedení mé bakalářské práce.

Zlín, květen 2009

.....

OBSAH

ÚVOD.....	12
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 PSYCHOLOGIE ADOLESCENTA.....	14
1.1 VÝVOJ SCHOPNOSTÍ A DOVEDNOSTÍ, KOGNITIVNÍ VÝVOJ.....	15
1.1.1 Vývoj schopností a dovedností	15
1.1.2 Kognitivní vývoj	15
1.2 SEXUALITA A TĚLO JAKO SOUČÁST IDENTITY	16
1.2.1 Sexualita v období adolescence	16
1.2.2 Tělo jako součást identity adolescenta.....	16
1.3 VÝKON A VÝVOJ IDENTITY ADOLESCENTA	17
1.3.1 Výkon jako součást identity adolescenta	17
1.3.2 Vývoj identity adolescenta.....	18
1.4 ADOLESCENT A JEHO SOCIALIZACE	19
1.4.1 Pravidla chování a normy.....	19
1.4.2 Komunikace	20
1.4.3 Sociální role	20
1.4.4 Vztah k sobě.....	21
1.4.5 Vztah adolescent – dospělý.....	21
1.4.6 Vztah adolescent – adolescent	21
2 VÝVOJ OSOBNOSTI.....	23
2.1 STRUKTURA OSOBNOSTI.....	23
2.1.1 Temperament.....	23
2.1.2 Schopnosti	24
2.1.3 Charakter	24
2.2 ZAMĚŘENÍ OSOBNOSTI	25
2.2.1 Motivace.....	25
2.2.2 Zájmy	25
2.2.3 Návyky	25
2.2.4 Cíl.....	25
2.2.5 Postoj.....	25
3 JEDNOTLIVÉ PRVKY, KTERÉ MOHOU OVLIVNIT VÝBĚR BUDOUCÍHO POVOLÁNÍ	27
3.1 SOCIALIZACE.....	27
3.2 VÝCHOVA	27
3.3 DĚDIČNOST	27
3.4 HODNOTA, MORÁLKA A ETIKA.....	28
3.4.1 Hodnota	28
3.4.2 Morálka	28
3.4.3 Etika	28

3.5	CHOVÁNÍ A JEDNÁNÍ.....	28
3.6	EMOCE	29
4	VOLBA POVOLÁNÍ	30
4.1	OBLASTI ZAMĚSTNÁNÍ PODLE VZDĚLÁNÍ.....	32
4.2	TRH PRÁCE	33
4.3	ZNAKY POVOLÁNÍ	33
4.4	NABÍDKA A POPTÁVKA	33
4.5	NÁSTUP DO ZAMĚSTNÁNÍ	34
II	PRAKTICKÁ ČÁST	35
5	HYPOTÉZY A CÍL PRÁCE.....	36
5.1	HYPOTÉZY.....	36
5.2	CÍL PRÁCE	36
6	PROJEKT VÝZKUMU	37
6.1	ZVOLENÍ VÝZKUMNÉ METODY	37
6.2	SPECIFIKACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	37
6.3	STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO VZORKU	37
6.4	PRŮBĚH VÝZKUMU	37
7	VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE DAT	38

7.1	OTÁZKA Č. 1: POHLAVÍ	38
7.2	OTÁZKA Č. 2: BYDLÍŠ.....	38
7.3	OTÁZKA Č. 3: ŽIJEŠ	38
7.4	OTÁZKA Č. 4: VOLNÝ ČAS TRÁVÍŠ.....	39
7.5	OTÁZKA Č. 5: ČÍM BYS NEJRADĚJI CHTĚL(A) BÝT?	39
7.6	OTÁZKA Č. 6 : VE ŠKOLE PROSPÍVÁM	40
7.7	OTÁZKA Č. 7: NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ OTCE	40
7.8	OTÁZKA Č. 9: MĚL(A) JSI DOSTATEK INFORMACÍ O JEDNOTLIVÝCH ŠKOLÁCH?	41
7.9	OTÁZKA Č. 10: CHTĚL(A) BYCH DĚLAT:	41
7.10	OTÁZKA Č. 11: KDO TI POSKYTL NEJVÍCE INFORMACÍ?	42
7.11	OTÁZKA Č. 12: JAKÉHO ZAMĚŘENÍ JSOU ŠKOLY, NA KTERÉ SIS PODAL(A) PŘIHLÁŠKU?	43
7.12	OTÁZKA Č. 13: NA JAKÉ ŠKOLY SI PODÁVÁŠ PŘIHLÁŠKY (KONKRÉTNĚ)?	43
7.13	OTÁZKA Č. 14: PROČ SE HLÁSÍŠ ZROVNA NA TYTO ŠKOLY? (KTERÉ UVÁDÍŠ V OTÁZCE Č. 13)	43
7.14	OTÁZKA Č. 15: HLAVNÍM DŮVODEM VÝBĚRU STŘEDNÍ ŠKOLY BYLO.....	44
7.15	OTÁZKA Č. 16: HRÁLA PŘI VÝBĚRU STŘEDNÍ ŠKOLY JEJÍ VZDÁLENOST OD TVÉHO BYDLIŠTĚ?.....	45
7.16	OTÁZKA Č. 17: OVLIVŇUJÍ TVÉ KONÍČKY VÝBĚR POVOLÁNÍ?	45
7.17	OTÁZKA Č. 18: JAKÉ JSOU TVOJE KONÍČKY?	45
7.18	OTÁZKA Č. 19: KDO TĚ NEJVÍCE OVLIVNIL PŘI VÝBĚRU STŘEDNÍ ŠKOLY?.....	46
7.19	OTÁZKA Č. 20: PŘI VÝBĚRU BUDOUCÍHO POVOLÁNÍ BEREŠ V ÚVAHU:.....	47
7.20	OTÁZKA Č. 21: UVAŽUJEŠ O POKRAČOVÁNÍ STUDIA (PO MATURITĚ, ZÁVĚREČNÝCH ZKOUŠKÁCH)?	47
7.21	OTÁZKA Č. 22: CO SI MYSLÍŠ, ŽE BUDE PRO TEBE V ŽIVOTĚ NEJDŮLEŽITĚJŠÍ?.....	48
7.21.1	Hodnota č. 1	48
7.21.2	Hodnota č. 2	49
7.21.3	Hodnota č. 3	49
7.21.4	Hodnota č. 4	50
7.21.5	Hodnota č. 5	51
8	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	52
8.1	HYPOTÉZA Č. 1	52
8.2	HYPOTÉZA Č. 2.....	52
8.3	HYPOTÉZA Č. 3.....	52
8.4	HYPOTÉZA Č. 4.....	52
	ZÁVĚR.....	53
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	54

SEZNAM GRAFŮ	56
SEZNAM TABULEK.....	57
SEZNAM PŘÍLOH.....	58

ÚVOD

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala hlavně proto, že mám dvě dospívající sestry, které řeší tento problém. Zajímá mě, podle čeho si vybírají žáci devátých tříd střední školu a následně budoucí povolání. Ze své vlastní zkušenosti vím, jak je těžké rozhodnout o svém budoucím povolání. Zda si dospívající zvolí správnou cestu, kterou se bude dál ubírat. Jestli má dát na názor a zkušenosti rodičů, na zážitky svých kamarádů, nebo se má spolehnout jen na sebe a věřit, že jeho rozhodnutí bylo správné.

Podle mého názoru není dospívající jedinec, kterému je 15 let, schopen sám určit, co je pro něho samého a jeho budoucnost nejlepší. Myslím si, že ještě velké procento žáků devátých tříd nemá jasnou představu o tom, co by chtěli jednou v životě dělat.

Teoretická část je zaměřena na popis psychologie adolescenta, osobnosti adolescenta, faktory, které mohou ovlivnit adolescenta při výběru střední školy a volbu budoucího povolání.

Praktická část obsahuje dotazník, který byl podán žákům devátých tříd v Uherském Brodě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PSYCHOLOGIE ADOLESCENTA

Období adolescence je označováno jako druhá fáze dospívání. Podle Vágnerové (2000) i Langmeiera a Krejčířové (2006) zahrnuje dobu asi od 15 do 20 let. V tomto období dochází k dosažení plné reprodukční zralosti a dokončuje se tělesný růst. Osobnost dospívajícího se výrazně mění, včetně jeho sociálního postavení. Adolescent přechází ze základní školy do učebních oborů nebo na středoškolské studium. Vztahy s rodiči se zklidňují a stávají se stabilnějšími. V tomto období se dovršuje osamostatňování od rodiny. Velmi důležitou roli hrají vrstevníci a partnerské vztahy bývají mnohem pevnější. Dosažení psychické a ekonomické nezávislosti se považuje za závěr adolescence.

V období adolescence dochází k několika proměnám. Podle Vágnerové (2000) sem patří první pohlavní styk a ten někdy vede k předčasnému početí dítěte. Za první důležitý mezník v období adolescence je považováno ukončení povinné školní docházky. Druhým mezníkem je dokončení přípravy na budoucí povolání a nástup do zaměstnání. S tím souvisí ekonomická samostatnost, která je považována za jeden z důkazů dospělosti. Adolescent se stává plnoletým. Od 18 let přebírá odpovědnost za své jednání a chování.

Adolescentům se zdá, že je dospělost příliš náročná a snaží se ji odložit. Vytváří si vlastní styl života, který vyjadřují pomocí demonstrací, experimentováním, nechutí ke konečnému řešení, které by je mohlo v určitém směru omezit. Odmítání daného stylu života a rodičovských příkazů se projevuje jako ignorace, ne jako protest. V období adolescence se také mění postoj k budoucnosti. Jedinec se cítí svobodný ve vztahu k budoucím možnostem. Je si vědom své svobodné volby.

Adolescenti žijí život naplno. Současnost i budoucnost jsou pro ně stejně významné. Budoucnost je pro ně důležitější tehdy, pokud přítomnost není uspokojivá a budoucnost se jeví jako období vyřešení všech problémů. Když však budoucnost bude vyvolávat nejistotu, pak dá adolescent přednost přítomnosti. Rodiče kladou důraz na budoucnost.

Mezi dospělými a dospívajícími jsou neustále konflikty. Na začátku puberty si rodiče myslí, že dospívající nejsou schopni být v ničem samostatní. Problém je v tom, že oni chtějí být samostatní. Na konci adolescence se rodiče domnívají, že jejich děti jsou schopni být samostatní a za své chování zodpovědní. Ale adolescenti takoví být nechtějí.

1.1 Vývoj schopností a dovedností, kognitivní vývoj

1.1.1 Vývoj schopností a dovedností

Jak uvádí Langmeier s Krejčířovou (2006), motorický vývoj je v adolescenci výraznější než v pubescentním období. Získání dovedností, vyžadujících hbitost, koordinaci pohybů, sílu a smysl pro rovnováhu, je v období dospívání rychlejší.

Význam má hlavně vizuální vnímání, které je úzce spjato s abstraktním myšlením. Proto také představy bývají spíše obecnější.

Pokračuje vývoj řeči. Slovní zásoba roste a také celková výrazová schopnost je na vyšší úrovni.

Převážně rozvoj motorických schopností vede k novým zájmům – např. sport, četba, hudba, filmy a divadlo. Zájem o dobrodružnou tematiku klesá a rozvíjí se témata historická, společenská a válečná, milostná, science-fiction.

1.1.2 Kognitivní vývoj

Po celou dobu dospívání pokračuje vývoj inteligence. Radikálním způsobem se mění celý způsob myšlení. Macek (2003) uvádí, že mezi jedenáctým a patnáctým rokem se zakládá abstraktní myšlení. Charakteristika krátkodobé i dlouhodobé paměti se mění. S věkem a také se zkušenostmi se zvyšuje množství informací uložených v dlouhodobé paměti.

Dospívající dokáže pracovat s pojmy, které jsou obecné, abstraktní. Pokud má řešit nějaký problém, neuvažuje o jednom řešení, ale o dalších možnostech řešení. Vytváří domněnky, které jsou výsledkem jeho fantazie. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Adolescent srovnává přítomnost s tím, co by mělo a mohlo být. Tento ideál si vytvořil ve své mysli, a proto dochází k časté kritice, nespokojenosti a zklamání.

1.2 Sexualita a tělo jako součást identity

1.2.1 Sexualita v období adolescence

Sexuální chování je ovlivňováno výchovnými a sociálními podmínkami, především kulturními normami.

Potřeba partnera není už jen projevem tlaku a potřeby udržet si určité postavení ve skupině. Stává se opravdovou potřebou, která má úroveň psychickou, sociální a tělesnou. (Vágnerová, 2000).

Langmeier a Krejčířová (2006) uvádí, že první sexuální zkušenosti získává většina dospívajících mezi 14.-16. rokem. Probíhají v určitém sledu – od držení za ruku, polibků, mazlení, pettingu až po pohlavní styk. Učňové, kteří jsou dříve ekonomicky nezávislí, mají více zkušeností, zatímco studenti pohlavní styk nahrazují pettingem. Brzké zahájení sexuálního života úzce souvisí s kouřením, pitím alkoholu a celkovým životním stylem. Jobánková (2004) se domnívá, že je to do jisté míry způsobeno ranějším sexuálním zráním a také prostředím, ve kterém se dospívající nachází.

Zvědavost je hlavní motivací prvního pohlavního styku, velmi zřídka jde o hlubší citový vztah. První sexuální zkušenost, která končí pohlavním stykem, je důležitým bodem v životě dospívajícího. Má i sociální význam – přispívá k prestiži adolescenta ve skupině. Vztahy nebývají vážné.

Dospívající by měli pochopit, že partnerský vztah je vzájemné přijímání a dávání. Partner není jenom předmětem vlastního uspokojení.

Vágnerová (2000, s. 292): „S počátkem sexuálního života je spojeno riziko otěhotnění. Strach z gravidity, výjimečně až gravidifobie, vedou k odmítání sexuálního života a k pocitům viny, jestliže ke styku nakonec dojde. To je především problém dívek. Na druhé straně bývá těhotenství (nebo jeho možnost) i prostředkem k manipulování vztahu jinak nefunkčního nebo k uzavření předčasného manželství.“ Předčasné rodičovství komplikuje i vztahy s rodinou. Adolescent je na ní mnohem více závislý, protože potřebuje pomoc.

1.2.2 Tělo jako součást identity adolescenta

Podle Vágnerové (2000) adolescent dává příliš velký význam svému vzhledu. Dá se mluvit až o narcismu. Tělesný růst není rovnoměrný – končetiny rostou rychleji. Adolescent je

pak „samá noha a samá ruka“. Obvykle má tělo pěkné a je bez problémů. Pokud odpovídá ideálu krásy, pak dochází ke zvýšení sebevědomí. Podpora pocitu jistoty, že bude ve společnosti vrstevníků přijat, pomáhá hlavně ve vztahu k druhému pohlaví. Hendikepovaný jedinec je nejistý a to se odráží v jeho negativním sebehodnocení.

Adolescent má potřebu líbit se sobě i jiným. Krása je považována za hlavní cíl, kterého je třeba dosáhnout. Dospívající pečlivě zkoumá svůj zevnějšek a převážně nejistí jedinci nacházejí odchylky a vady. V extrémních případech může být patologické vnímání vlastního těla spojeno s odmítáním potravy a hubnutím (Langmeier, Krejčířová, 2006). Hlavně dívky dělají všechno pro to, aby se svému ideálu krásy přiblížily. Idoly, jako modelky a zpěvačky, jsou hlavním modelem napodobování a to spíše na počátku adolescence. Na konci tohoto období vyrovnanější a inteligentnější adolescenti od tohoto ideálu upouští. Nalezli si svůj vlastní styl a už nemají potřebu kopírovat model. (Vágnerová, 2000).

Dívky považují atraktivitu za velmi důležitou věc. Atraktivní jedinec je úspěšný jak mezi vrstevníky, tak v soupeření s dospělými. Adolescenti se zaměřují na budoucnost, ale jen na krátkodobou, kterou spojují se současností.

Sebevědomí jedince se zvyšuje s výškou postavy, kdy se adolescent vyrovnává dospělému a nepůsobí jako podřadný.

Chlapci kladou důraz na fyzickou sílu. Potvrzuje soběstačnost. Vágnerová (2000, s.258): „Pokud je uplatňována ve vztahu k jednoznačně slabším jedincům, bývá výrazem osobní nejistoty, nezralosti nebo pocitů méněcennosti.“

1.3 Výkon a vývoj identity adolescenta

1.3.1 Výkon jako součást identity adolescenta

Vágnerová (2000) uvádí, že pro adolescenty je prioritní rychlé a jednoznačné řešení, které vede k jistotě. Úspěšné absolvování školy nepřináší dospívajícímu žádný velký zisk. Jeho prospěch neovlivní jeho budoucí postavení. Proto bývá motivace jak učňů, tak i studentů, ke školní práci, slabá. Výjimku tvoří potenciální vysokoškolští studenti. Na konci povinné školní docházky jsou žáci motivováni k vyšším výkonům, pokud se chtějí dostat na určitý učební obor nebo střední školu. Po přijetí přestává tato motivace působit. Důležité je pouze absolvování školy k získání určité profese.

Plány dospívajících bývají realističtější, ale pořád naivní. Jejich cíle bývají vysoké a ukazují na vlastní hodnoty. Nadšení, kterým se snaží dospívající určený cíl dosáhnout, vede ke zbrklosti a chybám. Často dochází k závěrům na základě okamžitého impulsu.

1.3.2 Vývoj identity adolescenta

V období dospívání dochází k dalším procesům osamostatňování a rozvoji identity. Vágnerová (2000, s.263) cituje Josselsonovou, která uvádí dvě fáze osamostatňování:

1. *Fáze postupné stabilizace.* Dospívající si osvojuje zralejší způsoby chování a tím dosahuje určité samostatnosti. To se projevuje na počátku adolescence, kdy dochází k vyrovnávání vztahů s rodiči. Vytváří se nová pravidla pro klidnější a méně konfliktnější soužití. Ke konci dospívání si adolescent najde způsob, který vede k udržení samostatnosti a přitom dokáže vycházet s rodiči.
2. *Fáze psychického osamostatnění.* Ukončení závislosti na rodině. Hodnocení dospívajícího a hodnocení jeho okolí se výrazným způsobem neliší.

Pomocí vzorů si adolescenti vytváří svou identitu. Cesta k dospělosti je méně autentická a stereotyp je jediným zklamáním, které je může potkat.

Dívky dozrávají rychleji, a proto se mění jejich zaměření. Partnerský vztah slouží jako uspokojení potřeby citového vztahu. Touha po dítěti se často objevuje u dívek na konci adolescence.

Chlapci v tomto věku spolu spíše soupeří, než spolupracují.

Blížící se dospělost poznamenává identitu dospívajícího. Adolescent dostane občanský průkaz, v 18 letech se stává zletilým, lidé mu začínají vykat a rodiče mu ponechávají více svobody. Dospívající je v této životní fázi nejméně vázán. Povinnosti, které přibyly, ho ve velké míře neomezují. Jakékoliv omezování je pro ně nesmyslem a důležité je, všeho si co nejvíce užít.

Dále Vágnerová (2000) uvádí, že adolescenti mají rádi hlučnou hudbu, výšky, rychlost. Dávají přednost intenzivním prožitkům. Snaží se o absolutní řešení a mají potřebu neodkladného uspokojení. Výsledkem jsou rychlé známosti, ukradené auto nebo překotná svatba.

Dospělost by měla být ukončením adolescence. Typická je svoboda rozhodování, spojená se zodpovědností za své jednání. Pro adolescenty je důležitá pouze svoboda a o zodpovědnost nestojí. Mnozí se snaží dospělost oddálit, protože není pro ně dost atraktivní. Je spojena se zodpovědností a s omezením.

Součástí identity je také vztah k někomu jinému. Velmi důležité jsou partnerské vztahy. Podle Vágnerové (2000) musí být adolescent schopen vzdát se části své nové identity, aby byl schopen přijmout vztahovou intimitu. Partnerský vztah vyžaduje vzdát se něčeho, aby mohl přijmout nové zkušenosti a prožitky. Proto, zejména u chlapců, není trvalejší vztah častý.

Adolescent se stává členem nějaké skupiny. Jde převážně o přechodnou fázi, kdy dochází k překonávání nejistoty osamostatňování. Stejně tak, jako se odpoutal od rodiny, měl by se postupně odpoutat i od skupiny. Jedinec se ve skupině může cítit silnější, nemusí se cítit zodpovědný za své jednání a často se ve skupině projevuje asertivně až agresivně.

Zklamání rodiči nebo vrstevníky může vést až tomu, že se adolescenti stávají členy různých náboženských sekt. Odkládají tak řešení vlastní zodpovědnosti a až po určité době ze sekty odcházejí. Rozhodnutí odejít ze sekty musí být náhlé a definitivní. Vágnerová (2000, s. 274) cituje L.Yablonskeho, který považuje „členství v sektě za přitažlivé proto, že jedince zbavuje zodpovědnosti“. Nemusí a ani nemůže o ničem sám rozhodovat, protože to sekta nedovolí.

1.4 Adolescent a jeho socializace

Adolescence je období mezi dvěma vývojovými etapami – dětstvím a dospělostí. Od dospívajícího se očekává odpovídající chování a společnost jej pak přijímá jako dospělého. Dospívající musí dodržovat určitá pravidla v prostředí, do kterého přichází a musí se mu přizpůsobit.

1.4.1 Pravidla chování a normy

Adolescent je ochoten přijmout normy, které slouží k regulaci chování lidí i k fungování celé společnosti. O pravidlech uvažuje, nepřijímá je jen proto, že jsou daná.

Dospívající nepřijímají automaticky to, co jim společnost nebo rodiče nabízí, ale snaží si vybírat své vlastní hodnoty a normy. Dokážou být věrni tomu, co si sami zvolí.

Adolescentům jde o obsah dané normy, proto má větší váhu individuální přesvědčení než vnější tlak na dodržování norem. Jedinec, na základě vlastních morálních principů, se chce rozhodovat sám. (Vágnerová, 2000)

Adolescent potřebuje více stabilních hodnot než dospělý, protože mu poskytují určitou jistotu. Nemá ujasněné priority hodnot a výsledkem je osobní zmatenost a nejistota. Ta vede k neustálému hledání hodnot.

1.4.2 Komunikace

Komunikace s dospívajícími bývá často velmi obtížná. Pro ty, kteří se snaží s dospívajícími komunikovat, je velmi těžké, pokud dítě nereaguje a nevyjadřuje se slovy. Jako by mluvili „do zdi“. Dospívající si uvědomuje, že se musí rozloučit s tím, čím byl, že se mění a že neví, jaká bude jeho budoucnost (Goddetová, 2001). Pro dospívajícího je velmi důležité, že mu začínají lidé vykat. Je to pro něj utvrzení v tom, že jej nepovažují za dítě. Sám touží dospělým tykat, aby si dokázal svou rovnocennost. Vágnerová (2000) uvádí, že vykání má pro něj význam, protože potvrzuje jeho proměnu, která vede k získání statusu dospělého.

1.4.3 Sociální role

V období adolescence dospívající získává nové role. V rodině se zbavuje role dítěte a po určité době se stává dospělým synem nebo dcerou s určitými právy a minimem povinností. Dochází spíše k ignoraci rodičů než ke konfliktům s nimi.

I role směřující k budoucímu povolání se mění. Role žáka střídá role středoškolského studenta nebo učně. Adolescent si také uvědomuje své budoucí sociální zařazení. Na konci adolescence pokračuje, toto uvědomování si role, nástupem do zaměstnání nebo volbou dalšího studia. Málokdy bývá profesní role atraktivní. Atraktivní se může stát, pokud odpovídá zálibám a koníčkům adolescenta.

Učni – berou profesi jako prostředek k dosažení slušného výdělku a také jako „nutné zlo“, kdy vědí, že někam chodit musí i když je to nebaví, proto se snaží tuto dobu nějak přežít.

Studenti – jsou se svou profesní rolí více ztotožnění než učni. Jejich ztráta by znamenala snížení společenského postavení a ohrožení budoucí pozice. Toho se snaží studenti vyvarovat, často jen pro to, aby si nekomplikovali život (Vágnerová, 2000).

1.4.4 Vztah k sobě

Macek (2003, s. 49): „...pro celé období adolescence je charakteristická zvýšená sebereflexe.“ Souvisí to se sociálním začleněním osobnosti, kdy je adolescent nejprve sám sobě objektem a poté začíná jednat s druhými lidmi podle určitého schématu (Helus, 2007). Během celého vývoje se vytváří sebepojetí. Macek (2003, s. 49) definuje sebepojetí jako: „soubor znalostí a pocitů o vlastním já.“

1.4.5 Vztah adolescent – dospělý

Adolescenti vnímají rodiče jako model určitého způsobu života a dospělosti. Odmítají přijmout dosavadní způsob chování i hodnoty, často pro to, že se jim zdají být zastaralé. Potřeba něčeho nového vede k odpoutání se od rodiny a k navazování vztahů s vrstevníky, kteří mají stejné problémy (Vágnerová, 2000).

Adolescenti jsou velmi kritičtí ke způsobu života svých rodičů, k jejich hodnotám, názorům a chování. Uznávají normy, o kterých jsou přesvědčeni, že jsou správné a podle toho také posuzují rodiče. Jejich vzájemné vztahy hodnotí jako pokrytecké a neupřímné a jejich hodnoty jako prázdné a ubohé. Často vznikají generační spory. Macek (2003) uvádí, že na konci osmdesátých let 20. století A Petersenová pomocí výzkumů doložila, že větší množství konfliktů bylo typických pro adolescenty s tzv. rizikovým chováním – konzumací drog, nedokončením střední školy, delikvencí, vstupem do náboženských sekt.

Podle Vágnerové (2000) adolescenti často neuznávají potřeby svých rodičů, to plyne z adolescentního egocentrismu, který se zabývá jen tím, co je zajímavé nebo co se jich týká. Odmítají nerozhodnost dospělých, kteří často nedovedou logicky hájit své názory. Dospívající dost často hledají dospělého, který by představoval přirozenou autoritu, ale přitom je bral vážně.

Závislost na rodině by měla být v adolescenci ukončena.

1.4.6 Vztah adolescent – adolescent

Vztahy dospívajících se svými vrstevníky mají velký význam, protože umožňují dokončit postupné osamostatnění. Prohlubují se kamarádské vztahy. Macek (2003) uvádí, že přátelství mezi děvčaty je důležitější a také častější než mezi chlapci. U chlapců je přátelství spíše kolektivní, založené na společných zájmech.

Ke konci adolescence se vztah k vrstevníkům mění. Adolescent dovede vyjádřit nesouhlas jak rodičům, tak i kamarádům. Spoléhá na vlastní názor. Citovou jistotu poskytuje stálý kamarád, který mívá stejné problémy (Vágnerová, 2000).

V adolescenci dochází k naplnění partnerského vztahu, který zahrnuje i sexualitu. První schůzky s erotickým podtextem jsou častější u dívek, které si vybírají starší partnery. Tyto vztahy bývají spíše krátkodobé. Jak uvádí Langmeier, Krejčířová (2006), prvním impulsem bývá často zvědavost a potřeba ujistit se o své přitažlivosti a ceně.

2 VÝVOJ OSOBNOSTI

V běžném životě má pojem osobnost obvykle spíše hodnotící význam, tím se rozumí jedinec něčím výrazný. V psychologickém významu je každý člověk osobností. Podle Smékala (2002) je termínem osobnost označována jednota psychických procesů, stavů a vlastností, a souhrn vnitřních determinant prožívání a chování. Existuje mnoho definic osobnosti.

„Pojem osobnosti v psychologii vyjadřuje vnitřní organizaci duševního života člověka, skutečnost, že je jednotou dílčích funkcí, že tedy funguje jako jednotný celek interindividuálně odlišných dispozic, a jako takový vytváří smysluplné souvislosti s vnějšími projevy, tj. s chováním jedince.“ (Nakonečný, 1998, s. 9)

„Osobnost je individualizovaný systém (integrace) psychických procesů, stavů a vlastností, které jednak vznikají socializací (působením výchovy a prostředí), jednak přetváření vrozených vnitřních podmínek organismu, a determinují a řídí předmětné činnosti jedince i jeho sociální styky.“ (Smékal, 2002, s. 41)

Nakonečný (1998, s. 141) popsal klasickou definici podle G. W. Allporta : „... osobnost je chápána jako vnitřní dynamická organizace psychofyzických systémů, které determinují jedinečné adjustace individua jeho prostředí.“

2.1 Struktura osobnosti

Podle Nakonečného (1998) označuje pojem struktura osobnosti určité vnitřní uspořádání osobnosti, tzn. skladbu prvků a také dispozic, které jsou chápány jako funkční prvky. Strukturu osobnosti tvoří prvky, které jsou označovány jako psychické vlastnosti osobnosti (Nakonečný, 2004).

2.1.1 Temperament

Nakonečný (1998, s. 79) popisuje temperament jako: „základní vlastnost lidského duševního života, která se projevuje různým způsobem už u novorozence, je vzrušivost, dispozice, která určuje formální vlastnosti reagování, jako je jeho síla a trvání a další. Obecně tedy jde o formální vlastnosti osobnosti dynamiky, které se projevují, např. intenzitou pohybů, jejich tempem, ale i např. hloubkou prožívání a dalšími znaky.“

Hippokrates (460-370 př. n. l.) vyčlenil jednotlivé temperamentové typy. Vycházel z nevědeckého pojetí mísení tělesných šťáv (Nakonečný, 1998). Tělesné tekutiny představují jednotlivé živly, kterými je tvořen svět: žluč představuje oheň, krev vzduch, hlen vodu a černá žluč zemi (Smékal, 2002).

choleric: vzteklý, dráždivý, snadno se rozhněvá, ale rychle se uklidní

flegmatik: klidný, pomalý, ale spolehlivý

sangvinik: čilý, veselý, společenský, nestálý

melancholik: smutný, pomalý, city jsou hluboké a trvalé

2.1.2 Schopnosti

Hartl a Hartlová (2004, s. 536) definují schopnost jako: „soubor předpokladů nutných k úspěšnému vykonávání určité činnosti a dovednosti. Vyvíjejí se na základě vloh, a to učením.“ Schopnosti tedy nejsou vrozené. Stupeň jejich rozvoje můžeme poznat jen na základě vykonávané činnosti.

Stupně schopností:

- a) Nadání – tento pojem označuje soubor vloh, které jsou předpokladem k úspěšnému rozvíjení schopností (Hartl, Hartlová, 2004). Jde o souhrn schopností určitého druhu, které umožňují nadprůměrné výkony.
- b) Talent – je chápán jako mimořádné nadání nebo mimořádné schopnosti (Nakonečný, 1998). Umožňuje dosáhnout v určité oblasti mimořádných výkonů (Hartl, Hartlová, 2004)
- c) Genialita – jde o mimořádně rozvinutý talent, který umožňuje vytvářet vrcholná díla.

2.1.3 Charakter

Hartl, Hartlová (2004, s. 207) popisují definici dle G. W. Allporta: „Charakter je eticky zhodnocená osobnost, projevuje se ve vztazích zejména k lidem, k práci, k sobě samému, k životním překážkám, přírodě.“

2.2 Zaměření osobnosti

2.2.1 Motivace

Plháková (2004, s. 319) definuje motivaci jako: „souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního“. Emoce jsou často doprovodným prvkem motivovaného chování.

Podle Nakonečného (2004, s. 455) je definice motivace: „jako proces, který determinuje zaměření, energetizaci a setrvávání chování“.

Jde vlastně o všechno, co podporuje nebo tlumí jedince v určité činnosti. Úzce souvisí s potřebami a jejich uspokojováním.

2.2.2 Zájmy

Zájmy jsou schopnosti, které mají trvalejší zaměření. Je to soustředění na určitou činnost doprovázené emocemi. Lidé se svými zájmy od sebe liší zaměřením, jejich délkou, intenzitou, hodnotou, trváním (Hartl, Hartlová, 2004).

2.2.3 Návyky

Návyky označují reflexní jednání. Jde o způsob myšlení a chování (Hartl, Hartlová, 2004).

2.2.4 Cíl

Cíl je definován jako účel, ke kterému je zaměřená motivace. Dosažení cíle vede ke snížení napětí a naopak jeho nedosažení k frustraci (Hartl, Hartlová, 2004).

Cíle mohou být rozděleny na krátkodobé a dlouhodobé.

2.2.5 Postoj

Hartl, Hartlová (2004, s. 442): „Sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama. Postoje jsou součástí osobnosti, souvisí se sklony a zájmy osobnosti.“

Postoje lze dělit na:

- citové, poznávací

- kladné, záporné
- verbální, neverbální
- skryté, zjevné
- silné, slabé
- soudržné, nesoudržné
- vědomé, nevědomé
- individuální, skupinové
- stálé, proměnlivé

3 JEDNOTLIVÉ PRVKY, KTERÉ MOHOU OVLIVNIT VÝBĚR BUDOUCÍHO POVOLÁNÍ

Existuje jistě řada faktorů, které dospívající považuje za důležité při volbě střední školy a následného povolání. Jsou ale také prvky, které si dospívající až tak neuvědomuje.

3.1 Socializace

Jobánková (2004, s. 7) označuje socializaci jako: „průběh sociálního učení, vlivem působení okolního prostředí a cílené výchovy.“

Čechová s Rozsypalovou (1996) popisují socializaci jako celoživotní proces, ve kterém si dospívající osvojuje formy chování a jednání, hodnoty a tím se začleňuje do společnosti. Přijímá určité zásady, postoje, které jsou v dané společnosti uznávané. Proces socializace může probíhat nezáměrně – nápodobou vzorů, učením, nebo záměně – ve vyučování. Socializace dítěte má tři etapy:

1. etapa – dítě se ztotožňuje s matkou
2. etapa – dítě se snaží osamostatnit a najít si své místo. Vytváří se základ hodnot.
3. etapa – vytváří se sociální role, které nejsou vymezeny jenom rodinou, ale vstupem dítěte do dalších sociálních skupin.

Socializace probíhá převážně v rodině a mezi kamarády. Jak uvádí Vágnerová (2000), dospívající se dostává do nového sociálního prostředí, kterému se musí přizpůsobit.

3.2 Výchova

Výchovou se rozumí: „záměrné, systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury apod.“ (Hartl, Hartlová, 2004, s. 680).

3.3 Dědičnost

Pojem dědičnost označuje přenos vlastností z rodičů na děti prostřednictvím genů (Nakonečný, 2004). Dědičností se přenáší biologické dispozice, mezi které patří vlastnosti nervové soustavy. Prostředky, které způsobují tento přenos, se nazývají geny. Člověk nedědí tedy úplné vlastnosti, ale pouze dispozice, které se rozvíjí v souvislosti s prostředím.

3.4 Hodnota, morálka a etika

3.4.1 Hodnota

Hodnoty a hodnotové orientace mají svou povahou blíže k cílům. Také se předpokládá, že hodnoty jsou zdrojem postojů. Smékal (2002, s. 256) popisuje čtyři pohledy na hodnoty:

1. Hodnoty jako obecné cíle, o které člověk usiluje.
2. Hodnoty jako prostředky, jejichž využíváním dosahujeme pro sebe něčeho významného.
3. Hodnoty jako to, kvůli čemu usilujeme o nějaký objekt nebo se mu vyhýbáme.
4. Hodnoty jako kritéria, díky nimž oceňujeme, posuzujeme události a předměty z našeho světa.

Člověk a hodnoty, které vyznává, tvoří jeho hodnotový systém. Ten může být více nebo méně stabilní. To záleží na životních situacích, např. různá traumata (Nakonečný, 2004).

3.4.2 Morálka

Hartl a Hartlová (2004, s. 327) popisují morálku jako: „soubor principů posuzovaných z hlediska dobra a zla a řídících chování a jednání lidí dané společnosti“.

3.4.3 Etika

Etika je filozofická disciplína zabývající se mravností člověka. Lze ji chápat jako systém mravních hodnot, které určují postavení člověka v dané společnosti.

3.5 Chování a jednání

Chování je definováno jako „souhrn vnějších projevů, činností, jednání a reakcí organismu.“ (Hartl, Hartlová, 2004, s. 211). Chování je pozorovatelné, dá se i měřit a hodnotit. Může mít složky vrozené i získané, verbální i neverbální, sociální i antisociální.

Jednání je záměrné chování, které je založeno na motivaci. Snaží se o určitou změnu kolem sebe.

3.6 Emoce

Emoce hrají velmi důležitou roli v našem životě. Plháková (2004, s. 386) uvádí, že „se emoce skládají ze tří vzájemně propojených složek, kterými jsou subjektivní emocionální prožitky, vnější expresivní chování a jejich fyziologické koreláty.“ Emoce jsou součástí každodenního života, např. radost, strach, hněv, soucit, vzdor, lítost. Nakonečný (2004) uvádí, že pro každou emoci je typická určitá vlna libosti nebo nelibosti a také míra vzrušení. Jednoznačně však nelze emoce definovat.

4 VOLBA POVOLÁNÍ

Snad nejdůležitější životní úlohou, před kterou adolescent stojí, je příprava na budoucí povolání. Zahrnuje také výběr studia a následného povolání (Vendel, 2008)

Vendel (2008, s. 22) uvádí Hollandův model typů osobnosti. Podle něj patří většina lidí k určitému osobnostnímu typu, který představuje osobní orientaci nebo životní styl. J.Holland rozdělil typy:

- a) *realistický typ* - lidé vyžadují sílu a koordinaci pohybů, typický je sklon k práci s materiálem, nářadím, nástroji. Lidé mají schopnosti a dovednosti mechanické, technické, elektrotechnické a zemědělské.
- b) *vědecký typ* - lidé mají rádi problémy vyžadující přemýšlení, rádi se učí, mají rádi vědu a vědecká témata.
- c) *umělecký typ* - lidé hledají příležitosti, které jim umožní se umělecky projevit, snaží se o originalitu
- d) *společenský typ* - dávají přednost činnostem, při kterých se mohou věnovat jiným lidem, mají empatii, společenský takt, jsou orientováni na etické a sociální hodnoty.
- e) *podnikavý typ* - lidé, kteří mají zájem o majetek, obchodní témata, snaží se zaujmout vedoucí místa
- f) *konvenční typ* - lidé si váží peněz a pracují podle pravidel, mají rádi úřednické prostředí

Langmeier a Krejčířová (2006) uvádí, že kolem jedenácti let dospívající uvažuje o svých schopnostech, možnostech a také prospěchu při výběru učebního oboru nebo střední školy. Volba správného povolání se stává „noční můrou“ jak pro dospívající, tak také pro rodiče.

Je velmi důležité, aby si dospívající zvolil takové povolání, ve kterém by mohl uplatnit své schopnosti a také zájmy. Existují takoví jedinci, kteří volí školu podle přání rodičů, bez ohledu na své zájmy a schopnosti. Jiní dospívající mají určitá přání, ale jejich představy

nejsou jasné. Nakonec volí povolání pod vlivem vnějšího tlaku. Posledním typem jsou jedinci, kteří mají předem promyšlený plán a podle něho řídí svoji volbu, jsou rozhodní a cílevědomí.

Problémem je, že rozhodnutí při volbě povolání musí řešit dospívající v době, kdy ještě nemá dokončený vývoj schopností a je zájmově nevyhraněný. Langmeier a Krejčířová (2006, s.155) píší: „že mnozí již po 2-3 letech učení přichází na to, že jsou svou volbou nespokojeni, a usilují o změnu.“ Při startu profesní dráhy mají mnozí nejasné a falešné představy.

Dospívající mají velké nedostatky při výběru povolání. Patří mezi ně malá informovanost o světě práce a jednotlivých povoláních, požadovaných znalostech a dovednostech a nejasné představy o vlastní budoucnosti.

Rodiče často ovlivňují své děti při rozhodování. Důležitou roli hraje socioekonomický status, dosažené vzdělání a vykonávané povolání. Dospívající často podlehnou přání rodičů, kteří vychází z vlastních zkušeností, předsudků a z vlastní ctižádosti.¹

Při výběru střední školy je potřeba myslet také na volbu povolání. Střední školy můžeme rozdělit podle dosaženého vzdělání a způsobu ukončení studia²:

I. GYMNÁZIA –jsou ukončena maturitou a absolvent získá úplné středoškolské vzdělání

II. SOŠ – studijní obory SOŠ jsou ukončeny maturitou, učební obory jsou ukončeny vysvědčením a tříleté učební obory jsou ukončeny vyučením s maturitou

III. SOU – učební obory jsou zakončeny výučním listem nebo vyučením s maturitou

¹ *Moderní vyučování*. 2008- . Dostupný z WWW:

<http://www.modernivyucovani.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=127&Itemid=73>.

² *Informační centrum mládeže Tábor* [online]. 2007 [cit. 2008-12-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.icmtabor.cz/?p=39>>.

IV. U a OU – učební obory učiliště jsou pro žáky, kteří neukončili devátý ročník základní školy a učební obory odborného učiliště jsou pro žáky zvláštních škol, kteří úspěšně ukončili devátý ročník. Tyto obory jsou ukončeny výučním listem.

V. PRAKTICKÉ ŠKOLY – tříletá praktická škola poskytuje nižší střední vzdělání a získání vysvědčení a jednoletá a dvouletá praktická škola poskytuje základní vzdělání a získání vysvědčení

4.1 Oblasti zaměstnání podle vzdělání

vysokoškolsky vzdělaní – právníci, historici, filozofové, matematici, fyzici, přírodovědci

vysokoškolsky vzdělaní, ale i středoškolsky vzdělaní

úředníci – vyšší úředníci ve státních službách – ministerstva

- nižší úředníci – bankovní, poštovní, účetní, sekretářky

technici – inženýři – často jako manažeři

- střední technici – jako podřízení manažerů

učitelé – vysokoškolsky vzdělaní na ZŠ, SŠ nebo VŠ

- středoškolsky vzdělaní v mateřských školách

vysokoškolsky, středoškolsky vzdělaní, ale i vyučení

zdravotníci – vysokoškolsky vzdělaní lékaři, veterinární lékaři, lékárníci

- středoškolsky vzdělaní laboranti, zdravotní sestry, veterinární

asistenti, hygieničtí asistenti

- pomocný zdravotnický personál – ošetřovatelé

zemědělci – absolventi vysokých škol – inženýři

- absolventi středních škol - zootechnici

- nejvíce pracovníků je vyučeno – traktoristé

vyučení

řemeslníci – uplatňují se ve strojírenství, v elektrotechnice, v oděvnictví a

obuvnictví, ve stavebnictví, ve dřevařství, v potravinářství

obsluha strojů a zařízení – tkalci, frézaři, soustružníci

pracovníci ve službách – prodavačky, knihkupci, kadeřnice, kosmetičky, maséři,
ale i hospodyně

4.2 Trh práce

Rozhodnutí „čím budu“ musí padnout pro žáky devátých tříd velmi brzy, ale vstup do zaměstnání je vzdálený několik let. Pokud nemá adolescent vyhraněnou touhu něčím být, je jedním z důležitých hledisek budoucí uplatnění na trhu práce. Za několik let, ale může být zájem o určitý druh povolání jiný než dnes.

4.3 Znaky povolání

(podle Strádala, 1995)

pracovní činnosti – může sem patřit obsluha strojů, seřizování strojů, programování,
psaní na stroji, příprava jídel, šití, ošetřování zvířat, lidí

pracovní prostředí – např. tovární hala, dílna, pole, staveniště, ordinace, kancelář, ob-
chod

pracovní prostředky – např. rýsovací prkno, frézka, injekční stříkačka, pluh, vidle,
kamera

pracovní předmět – např. kov, dřevo, papír, ovoce, pivo, dobytek, pacienti, žáci,
cizokrajná zvířata

4.4 Nabídka a poptávka

Nejčastějšími klienty úřadů práce bývají absolventi oborů gastronomie, hotelnictví a turismu, ekonomiky a administrativy, podnikání v oborech a odvětvích. Příčinou je velké množství škol a učilišť, které tyto profese připravují.

V některých okresech nejsou určité obory otevírány. A to hlavně obory strojírenství, stavebnictví, textil a oděvnictví, kožedělná a obuvnická výroba, zpracování dřeva a zemědělství.

V nejbližších letech se dá očekávat propojování oborů, proto nejdůležitější bude znalost výpočetní techniky a jazyků. Důležitým požadavkem pro budoucí pracovníky bude ochota učit se, otevřenost novým poznatkům a celoživotní doplňování kvalifikace.

4.5 Nástup do zaměstnání

Rodiče dovolují větší samostatnost a právo o sobě sám rozhodovat. Nástup do zaměstnání potvrzuje adolescentovu nezávislost a také je mu velmi příjemná ekonomická soběstačnost. Adaptace na pracovní prostředí bývá často složitá, zvláště pokud není mezi spolupracovníky věkově blízký jedinec. Starší mu automaticky přisoudí podřadnější postavení.

Jako dost nepohodlné je pro adolescenty ranní vstávání a délka pracovní doby. Prožívají to jako nepříjemnou zátěž a ztrátu svobody.

Pracovník není hodnocen podle toho, jaké měl výsledky ve škole, ale podle postoje k práci a výkonnosti. Ti, kteří byli neúspěšní ve škole, dostávají novou příležitost. Mizí rozdíl mezi úspěšnými a neúspěšnými žáky (Vágnerová, 2000).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 HYPOTÉZY A CÍL PRÁCE

5.1 Hypotézy

H1: Dívky mají více informací o středních školách než chlapci.

H2: Při výběru střední školy dají respondenti spíše na radu rodičů než na radu kamarádů.

H3: Chlapci pocítují větší touhu dosáhnout vyššího vzdělání než dívky.

H4: Peníze hrají ve větší míře hlavní roli při výběru profese než náplň práce.

5.2 Cíl práce

Základním cílem bakalářské práce je popsat a analyzovat vývojové období adolescence, poukázat na klíčové momenty tohoto období a dotazníkovou metodou zjistit u vybraného vzorku respondentů, faktory ovlivňující rozhodování při volbě střední školy a budoucího povolání.

6 PROJEKT VÝZKUMU

Při přípravě tohoto projektu jsem se snažila zaměřit na teoretická východiska, stanovit problém a zvolit výzkumnou metodu. V této části jsem popsala průběh výzkumu a vymezila výzkumný vzorek.

6.1 Zvolení výzkumné metody

Vzhledem k výzkumné problematice bylo nutné zvolit kvantitativní metodu výzkumu. Pro tuto práci jsem použila jednu z nejrozšířenějších metod – anonymní dotazník. První otázky byly zaměřeny na osobní identifikaci. Dalšími otázkami jsem zjišťovala zájmy a volbu střední školy. Závěrečná otázka mi posloužila jako náhled na hodnotový žebříček adolescentů.

6.2 Specifikace výzkumného problému

Zkoumaný problém bylo nutné v dotazníku rozdělit na několik dílčích otázek. Většina otázek byla uzavřených – výčtových, kdy respondenti volili více odpovědí. Tyto otázky byly současně i doplňující, kdy měli respondenti možnost odpověď vyjádřit vlastními slovy. Otevřenými otázkami jsem zjišťovala název střední školy a „vysněné“ povolání. Poslední otázka byla stupnicová – respondenti si volili pořadí důležitosti hodnot, které jsou pro ně prioritní.

6.3 Stanovení výzkumného vzorku

Z podstaty výzkumného problému vyplývá, že bylo nutné zajistit získání dat od určitého vzorku výzkumného souboru, jímž byli žáci devátých tříd tří základních škol v Uherském Brodě.

Aby byla návratnost co nejvyšší, nejlépe stoprocentní, požádala jsem učitele devátých tříd o administraci dotazníků v rámci občanské nebo rodinné výchovy.

6.4 Průběh výzkumu

Do jednotlivých tříd bylo rozdáno 25 - 28 dotazníků (6 tříd, tj. 156 dotazníků). Celkem vyplnilo dotazník 156 žáků. Výzkum probíhal v měsíci březnu, kdy žáci devátých tříd už měli podány přihlášky na střední školy.

7 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE DAT

7.1 Otázka č. 1: Pohlaví

Odpovědi žáků ZŠ na otázku č. 1		
	počet odpovědí	%
chlapec	60	38%
dívka	96	61%

Tabulka 1 - Pohlaví respondentů

Z celkového počtu respondentů bylo 61% dívek a 38% chlapců.

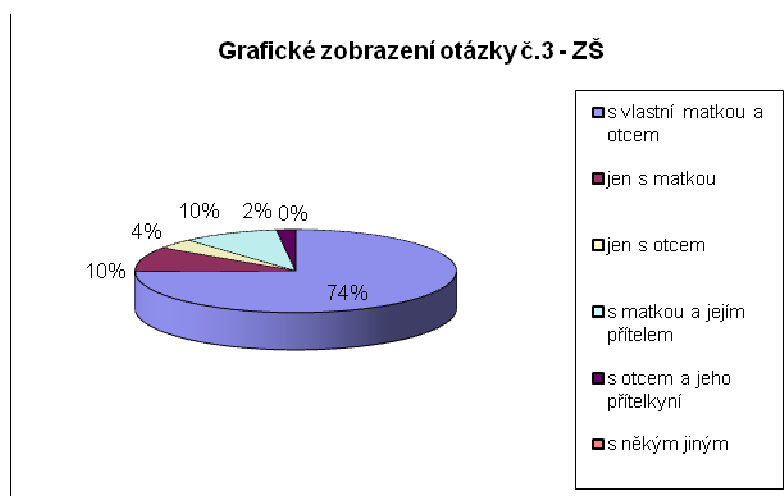
7.2 Otázka č. 2: Bydliště

Odpovědi žáků ZŠ na otázku č. 2				
	chlapci	dívky	celkem	%
ve městě	42	60	102	65%
na vesnici	18	36	54	35%

Tabulka 2 - Bydliště respondentů

Podle tabulky č. 2 žije ve městě 102 (65%) respondentů a na vesnici 54 (35%) respondentů.

7.3 Otázka č. 3: Žijete

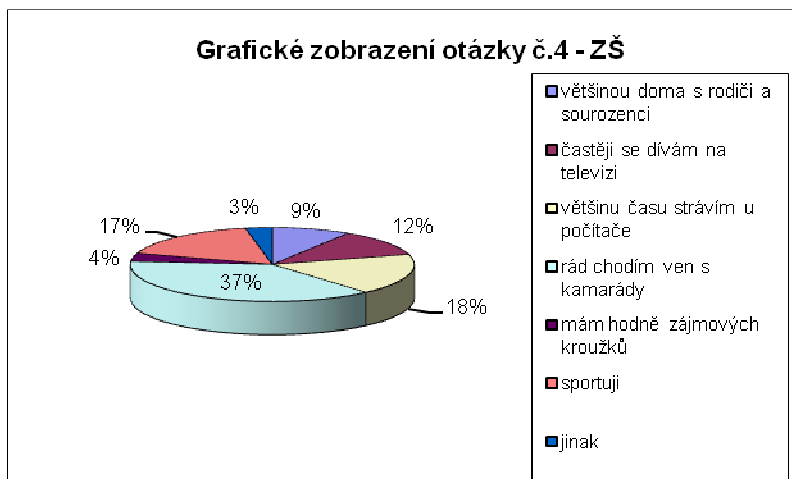

Graf 1 - S kým respondenti žijí

Výsledkem je, že většina respondentů, tj. 117 (74%) žije v úplné rodině, jen s matkou žije 15 (10%) respondentů, s matkou a jejím partnerem taktéž 15 (10%) respondentů, pouze s otcem 6 (4%) respondentů a s otcem a jeho partnerkou žijí 3 (2%) respondenti.

7.4 Otázka č. 4: Volný čas trávíš

Cílem čtvrté otázky bylo zjištění, jak respondenti tráví volný čas. Respondenti mohli označit více odpovědí.

Graf 2 - Trávení volného času

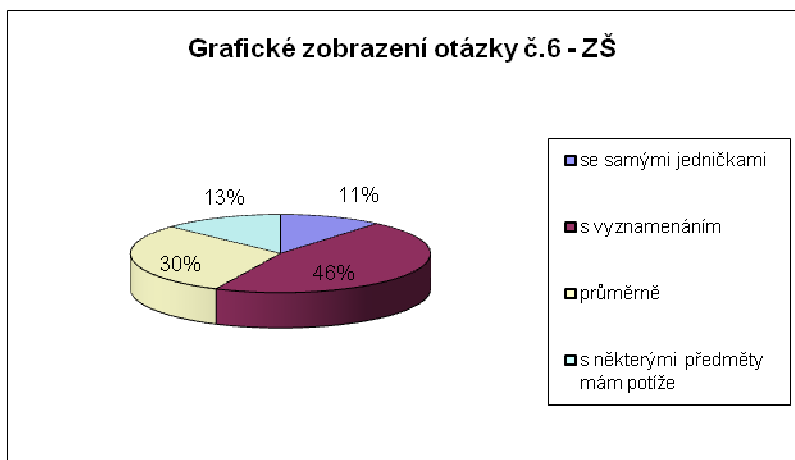
Graf č. 4 udává, že nejvíce tráví respondenti volný čas s kamarády – 126 odpovědí (37%), u počítače tráví volný čas 18% respondentů (60 odpovědí). Sportu se věnuje 17% (57 odpovědí), u televize 12% (39 odpovědí), s rodiči a sourozenci 9% (30 odpovědí), asi 4% (15 odpovědí) tráví volný čas v zájmových kroužcích a 3% (12 odpovědí) označilo možnost, že tráví volný čas jinak (např. četbou, učením, hrou na nějaký hudební nástroj).

7.5 Otázka č. 5: Čím bys nejraději chtěl(a) být?

Tato otázka byla otevřená. Asi ¼ respondentů neví, čím by chtěli být. Mezi odpověďmi se také objevovaly profese jako herečka, zpěvačka, známá osobnost. Ale také učitelka, překladatelka, architekt, kosmetička, kadeřnice, zdravotní sestra a další.

7.6 Otázka č. 6 : Ve škole prospívám

Šestá otázka se respondentů dotazovala na jejich prospěch.

Graf 3 - Školní prospěch

72 (46%) respondentů prospívá ve škole s vyznamenáním, samé jedničky má 17 (11%) respondentů, průměrný prospěch 47 (30%) a potíže s některými předměty má 20 (13%) respondentů.

7.7 Otázka č. 7: Nejvyšší dosažené vzdělání otce

Otázka č. 8: Nejvyšší dosažené vzdělání matky

Těmito otázkami jsem chtěla zjistit, zda respondenti volí střední školu s maturitou nebo učební obor, aby měli stejné vzdělání jako rodiče.

Ani jeden respondent nevedl, že by rodiče měli základní vzdělání. 42% otců a 33% matek respondentů má středoškolské vzdělání bez maturity. 44% otců a 54% matek respondentů má středoškolské vzdělání ukončené maturitou a 14% otců a 13% matek respondentů je vysokoškolsky vzdělaných.

7.8 Otázka č. 9: Měl(a) jsi dostatek informací o jednotlivých školách?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda jsou respondenti dostatečně informovaní o středních školách.

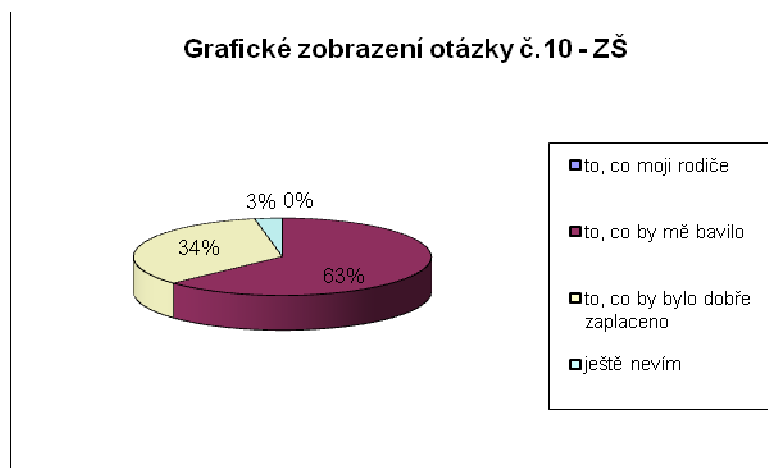
Odpovědi žáků ZŠ na otázku č. 9				
	chlapci	dívky	celkem	%
ANO	53	94	147	94%
NE	5	1	6	4%
MOC MĚ TO NEZAJÍMÁ	2	1	3	2%

Tabulka 3 - Množství informací o jednotlivých školách

Z tabulky č. 3 vyplývá, že 147 (94%) respondentů bylo dostatečně informováno. 6 (4%) respondentů uvedlo, že nemělo dostatek informací k jednotlivým školám a 3 (2%) respondenty informace o středních školách nezajímaly.

7.9 Otázka č. 10: Chtěl(a) bych dělat:

U této otázky měli respondenti možnost označit více odpovědí.

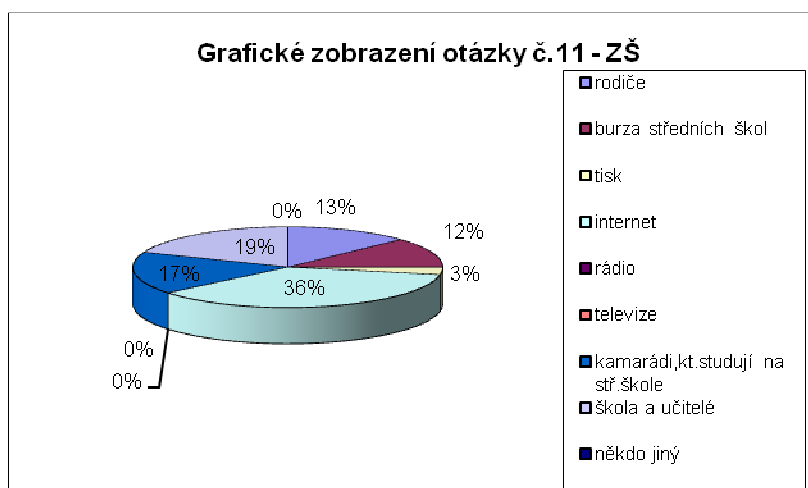

Graf 4 - Vymezení toho, co by chtěli respondenti dělat

Nejčastěji respondenti uváděli, že by chtěli jednou dělat to, co by je bavilo – 63% (132 odpovědí). 34% (72 odpovědí) by chtělo mít povolání, které bude dobře finančně ohodnoceno a 3% (6 odpovědí) ještě neví. Odpověď „to, co moji rodiče“ neoznačil ani jeden respondent.

7.10 Otázka č. 11: Kdo Ti poskytl nejvíce informací?

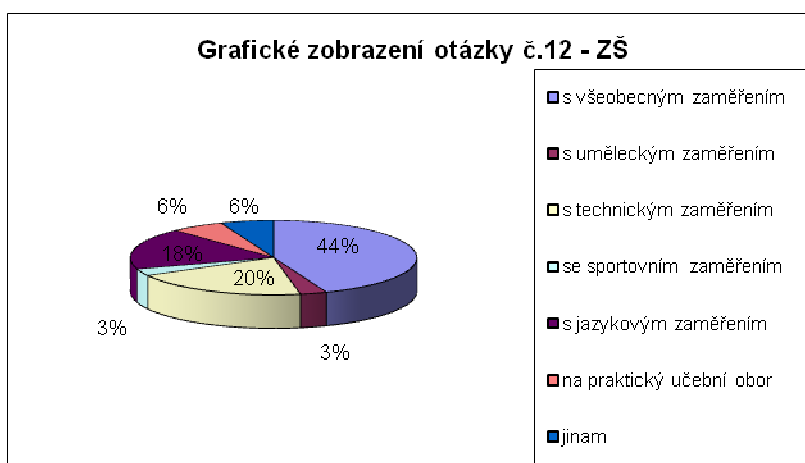
Odpovědi na tuto otázku mi měly posloužit jako přehled „pramenů“ informací o jednotlivých školách. Respondenti mohli označit více možností.

Graf 5 - Kdo poskytl respondentům nejvíce informací

Z tohoto grafu vyplývá, že nejvíce informací – 36% (129 odpovědí) – získali respondenti z internetu. Nezastupitelnou úlohu má také škola a učitelé, 19% (84 odpovědí). 17% (63 odpovědí) respondentů má nejvíce informací od kamarádů, kteří již studují na střední škole. 13% (48 odpovědí) je informováno od rodičů, 12% (45 odpovědí) z burzy středních škol, 3% (9 odpovědí) z tisku.

7.11 Otázka č. 12: Jakého zaměření jsou školy, na které sis podal(a) přihlášku?

Graf 6 - Zaměření škol

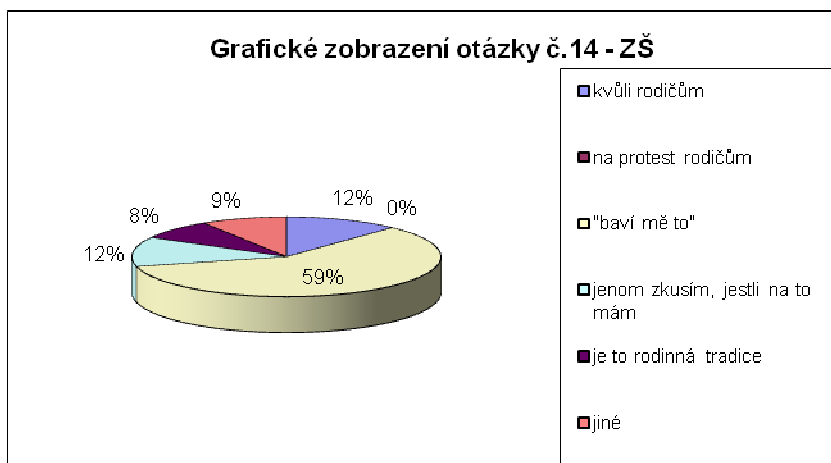
Jak vyplývá z grafu, tak nejvíce respondentů, tj. 44%, se hlásí na školu se všeobecným zaměřením. 20% respondentů, převážně chlapců, si podává přihlášku na školy s technickým zaměřením, 18% s jazykovým zaměřením, 6% na učební obory, 3% na školy s uměleckým zaměřením, 3% se sportovním a 6% respondentů označilo jinou možnost, např. s přírodovědným, ale nejčastěji se zdravotním zaměřením.

7.12 Otázka č. 13: Na jaké školy si podáváš přihlášky (konkrétně)?

Tato otázka byla otevřená a respondenti uváděli dvě až tři školy, na které si podali přihlášku. Byla to spíše orientační otázka, kterou jsem chtěla zjistit, zda se vybrané školy shodují se zaměřením, které respondenti uvedli v otázce č. 12. Většina odpovědí v otázce č. 12 se shodovala s vybranými školami.

7.13 Otázka č. 14: Proč se hlásíš zrovna na tyto školy? (které uvádíš v otázce č. 13)

Respondenti měli možnost označit více odpovědí.

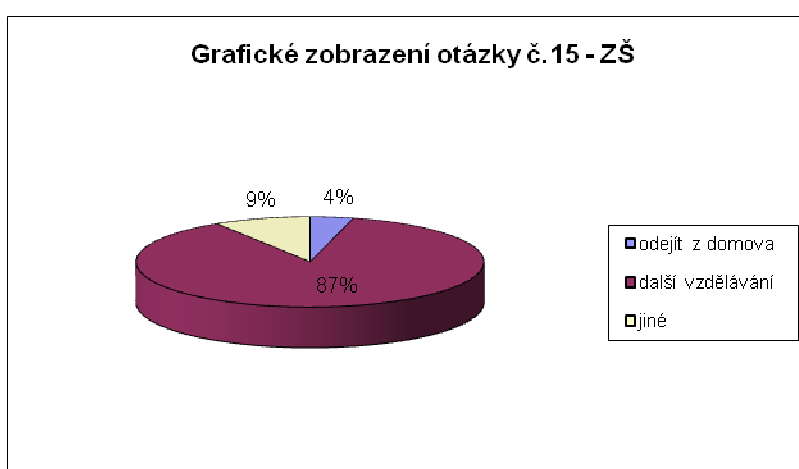

Graf 7 - Důvod výběru střední školy 1.

Nejčastější odpovědí na tuto otázku bylo, že to respondenty „baví“ – 59% (114 odpovědí), kvůli rodičům se hlásí na uvedené školy 12% (24 odpovědí), 12% chce jenom zkusit, jestli na danou školu má, 8% (15 odpovědí) udává střední školu jako rodinnou tradici a 9% (18 odpovědí) vybralo jinou možnost, např. neobjevuje se tam předmět, se kterým má respondent potíže (fyzika, chemie), nebo respondent jednoduše chce dělat vybranou školu a následné povolání.

7.14 Otázka č. 15: Hlavním důvodem výběru střední školy bylo

Cílem mělo být zjištění, co hraje hlavní roli při výběru střední školy. Opět mohli respondenti zvolit více odpovědí.

Graf 8 - Důvod výběru střední školy 2.

Jak vyplývá z grafu, tak 87% (141 odpovědí) má touhu se dále vzdělávat, 4% (6 odpovědí) si vybralo střední školu tak, aby mohlo opustit domov a 9% (15 odpovědí) si vybralo střední školu z jiného důvodu, nejčastěji kvůli přátelům.

7.15 Otázka č. 16: Hrála při výběru střední školy její vzdálenost od Tvého bydliště?

Odpovědi žáků ZŠ na otázku č. 16				
	chlapci	dívky	celkem	%
ANO	26	67	93	60%
NE	34	29	63	40%

Tabulka 4 - Role vzdálenosti střední školy od domova

Tabulka č. 4 ukazuje, že 60% respondentů bylo při výběru střední školy ovlivněno její vzdáleností.

7.16 Otázka č. 17: Ovlivňují Tvé koníčky výběr povolání?

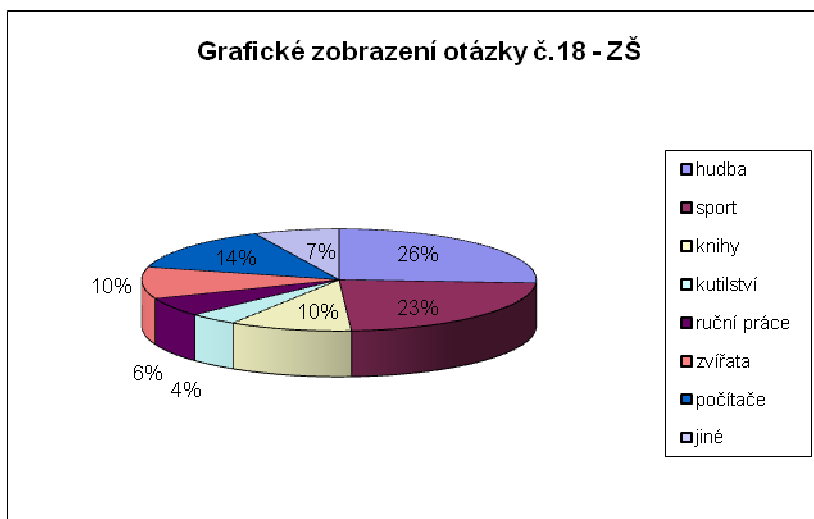
Odpovědi žáků ZŠ na otázku č. 17				
	chlapci	dívky	celkem	%
ANO	43	17	60	38%
NE	17	79	96	62%

Tabulka 5 - Ovlivnění koníčky při výběru povolání

Na tuto otázku odpovědělo 62% respondentů záporně. Pouze 38% respondentů je ovlivněno při výběru střední školy svými koníčky.

7.17 Otázka č. 18: Jaké jsou Tvoje koníčky?

Tato otázka měla sloužit pouze pro orientaci. Respondenti volili více možností.

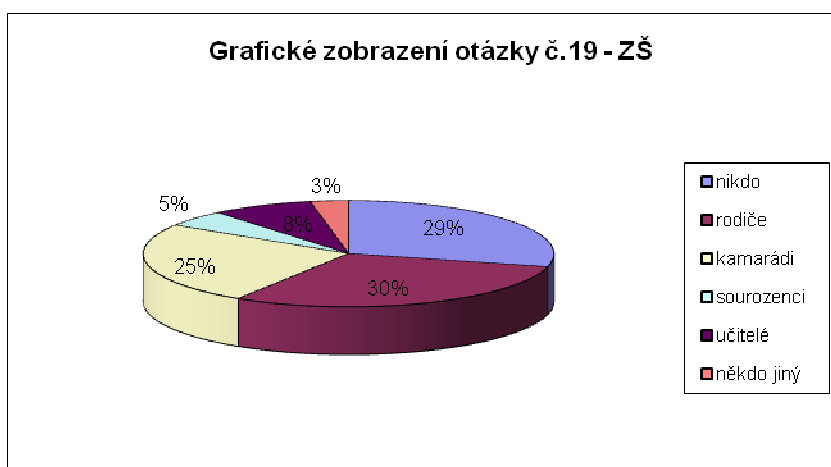

Graf 9 - Koníčky respondentů

Graf udává, že u 26% (117 odpovědí) je koníčkem hudba, u 23% (102 odpovědí) sport, 10% (42 odpovědí) rádo čte, 14% (60 odpovědí) má jako koníček počítače, 10% (42 odpovědí) zvířata, 6% (27 odpovědí) ruční práce, 4% (18 odpovědí) kutilství a 7% (30 odpovědí) zvolilo jinou možnost (např. filozofie, skaut, práce s lidmi, tanec, jazyky, příroda).

7.18 Otázka č. 19: Kdo Tě nejvíce ovlivnil při výběru střední školy?

Podstatou této otázky bylo zjištění, do jaké míry se nechají respondenti ovlivnit při výběru střední školy. Opět měli možnost zvolit více odpovědí.

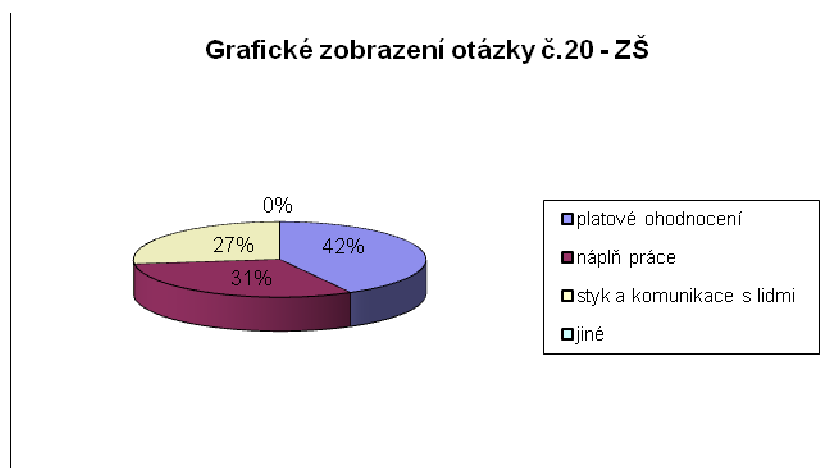

Graf 10 - Ovlivnění při výběru střední školy

Jak vyplývá z grafu, 30% (69 odpovědí) se nechá nejvíce při výběru školy ovlivnit rodiči, 29% (66 odpovědí) uvádí, že se nenechá nikým ovlivnit, 25% (57 odpovědí) je ovlivněno kamarády, 5% (12 odpovědí) sourozenci, 8% (18 odpovědí) učiteli. 3% (6 odpovědí) se nechá ovlivnit někým jiným, nejčastěji jiným příbuzným, přítelem.

7.19 Otázka č. 20: Při výběru budoucího povolání bereš v úvahu:

Respondenti volili více odpovědí.

Graf 11 - Co je při výběru budoucí profese důležité

Nejvíce berou respondenti v úvahu platové ohodnocení – 42% (114 odpovědí), za velmi důležitou berou také náplň práce, a to 31% (84 odpovědí) a v neposlední řadě i styk a komunikaci s lidmi – 27% (75 odpovědí).

7.20 Otázka č. 21: Uvažuješ o pokračování studia (po maturitě, závěrečných zkouškách)?

Odpovědi žáků ZŠ na otázku č. 21				
	chlapci	dívky	celkem	%
ANO	24	84	108	69%
NE	8	7	15	10%
NEVÍM	28	5	33	21%

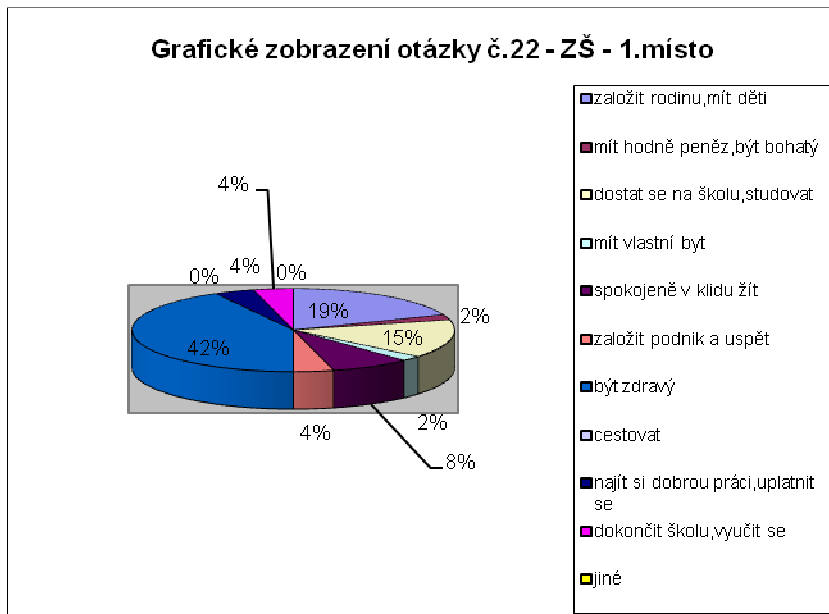
Tabulka 6 - Následné studium

Odpovědi ukazují, že 108 (69%) respondentů by chtělo pokračovat v dalším studiu. 15 (10%) respondentů o pokračování studia neuvažují a 33 (21%) respondentů ještě neví.

7.21 Otázka č. 22: Co si myslíš, že bude pro Tebe v životě nejdůležitější?

Cílem byl hodnotový žebříček respondentů. U daných možností měli označit pořadí důležitosti od 1-5.

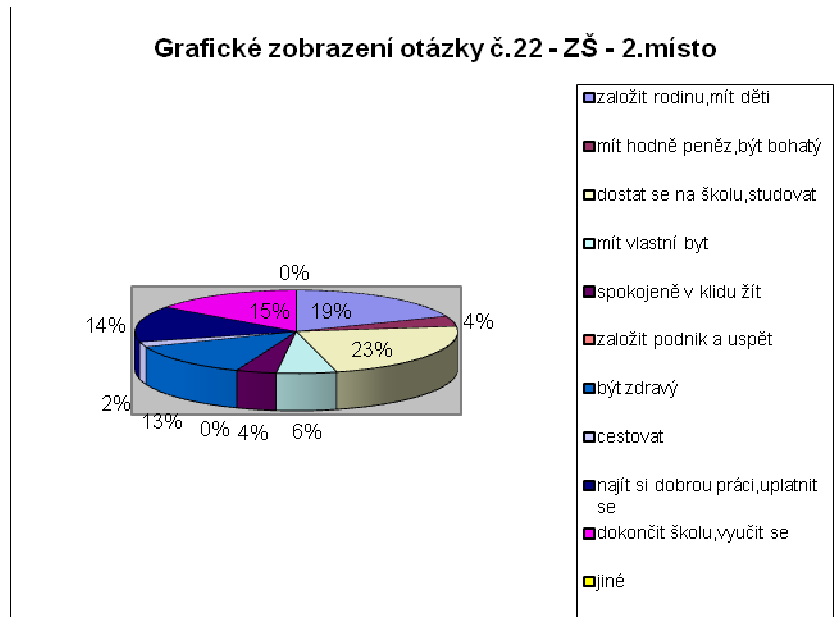
7.21.1 Hodnota č. 1

Graf 12 - Hodnota č. 1

Překvapilo mě, že 66 (42%) respondentů považuje za nejdůležitější zdraví, 30 (19%) respondentů označilo na prvním místě založení rodiny. Důležité pro ně je také dostat se na školu (15%) a dokončit školu (4%). To bylo ovlivněno, že průzkum probíhal před přijímacími řízeními na střední školy.

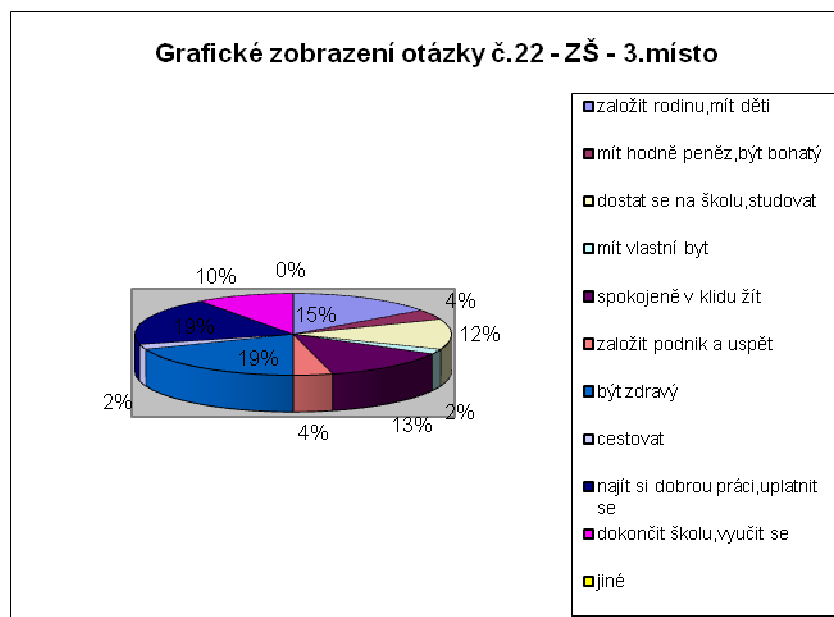
7.21.2 Hodnota č. 2

Graf 13 - Hodnota č. 2

Zde se opět chtějí respondenti dostat na školu (23%) a dokončit ji (15%), 30 (19%) respondentů na druhé místo klade rodinu, 21 (13%) považuje za důležité zdraví.

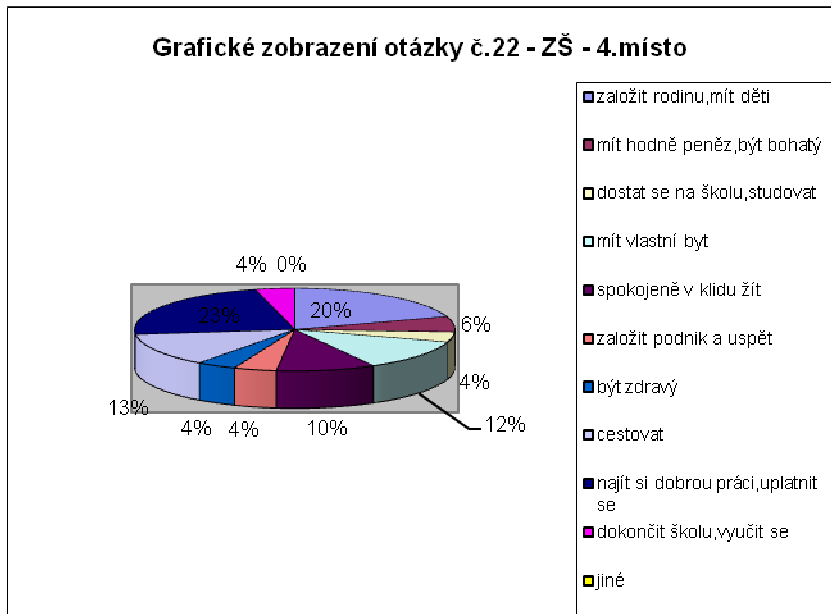
7.21.3 Hodnota č. 3

Graf 14 - Hodnota č. 3

Na třetím místě opět uvádí hodně respondenti zdraví – 30 (19%) respondentů. Stejně důležitá je dobrá práce a uplatnění. Jak lze z grafu vyčíst, objevuje se zde studium (12%) a ukončení školy (10%). Důležité je spokojeně a v klidu žít – 21 (13%) respondentů.

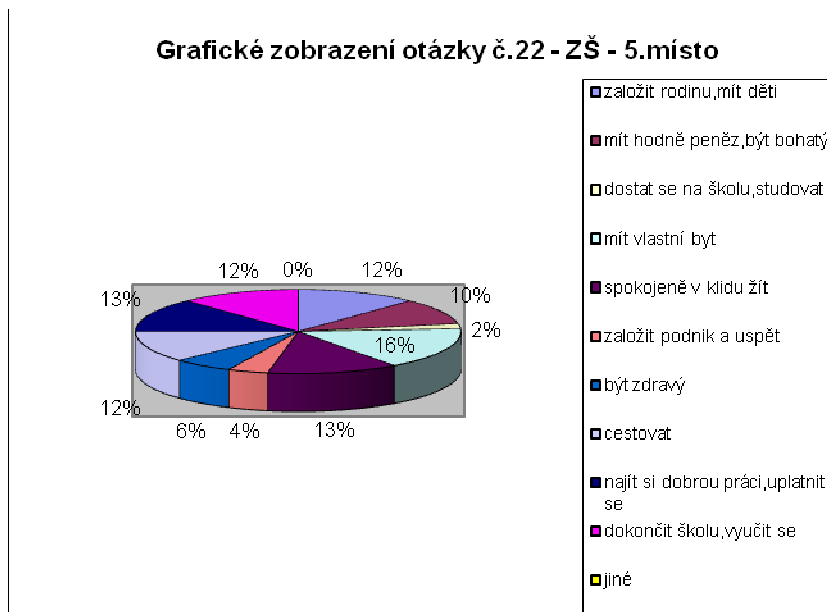
7.21.4 Hodnota č. 4

Graf 15 - Hodnota č. 4

Tento graf ukazuje, že 33 (20%) respondentů považuje za důležité založit rodinu, 36 (23%) respondentů najít dobrou práci a uplatnit se. 18 (12%) respondentů jako čtvrtou hodnotu uvedlo, že je pro ně důležité mít svůj vlastní byt. 15 (10%) respondentů by chtělo spokojeně v klidu žít.

7.21.5 Hodnota č. 5

Graf 16 - Hodnota č. 5

Jako poslední na žebříčku svých hodnot uvedlo 27 (16%) respondentů, že důležité je mít vlastní byt. 21 (13%) respondentů by si chtělo najít dobrou práci a stejný počet respondentů by si chtěl v klidu žít. Pro 18 (12%) respondentů je důležité založit si rodinu a mít děti.

8 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

8.1 Hypotéza č. 1

Dívky mají více informací o středních školách než chlapci.

Tato hypotéza se mi potvrdila v otázce č. 9. Pouze jedna dívka neměla informace o středních školách a jenom jednu dívku tyto informace nezajímaly. Nejvíce informací respondenti získali z internetu a na burze středních škol.

8.2 Hypotéza č. 2

Při výběru střední školy dají respondenti spíše na radu rodičů než na radu kamarádů.

Opět se mi potvrdila hypotéza. Otázkou č. 19 jsem zjistila, že 30% respondentů dá na radu rodičů a 25% respondentů na radu kamarádů

8.3 Hypotéza č. 3

Chlapci pocítují větší touhu dosáhnout vyššího vzdělání než dívky.

Tato hypotéza se mi nepotvrdila. V otázce č. 21 jsem zjišťovala, zda respondenti uvažují o pokračování ve studiu. Z celkového počtu 60 chlapců jen 24 odpovědělo kladně, tj. 40%. Z celkového počtu 96 dívek odpovědělo kladně 84, tj. 87,5%.

8.4 Hypotéza č. 4

Peníze hrají ve větší míře hlavní roli při výběru profese než náplň práce.

Otázkou č. 20 se mi tato hypotéza potvrdila. Platové ohodnocení je pro 42% respondentů důležitější než náplň práce (31%).

ZÁVĚR

Ve své práci jsem splnila cíle, které jsem si na začátku stanovila. Dotazníky jsem zpracovávala svědomitě. Některé výsledky mě překvapily a jiné naopak potvrdily moje předpoklady.

Provedla jsem studii respondentů devátých tříd na základních školách v Uherském Brodě týkající se volby budoucího povolání. Zjistila jsem, že se hodně z nich rozhoduje samo o volbě střední školy. Spíše je ovlivňují rodiče než kamarádi. Myslím, že o volbě střední školy rozhoduje dospívající uvážlivě a hledá informace týkající se jednotlivých typů škol, protože jasnou představu o tom, co by chtěl v budoucnu dělat, ještě nemá.

Moje práce také ukázala, že dnešní mládež si určitě uvědomuje, a to dost silně, potřebu fungující rodiny, lásky a zdraví nevyjímaje.

Myslím si, že by se rodiče měli více zajímat o volbu povolání svých dětí, více s nimi komunikovat a snažit se jim předat poznatky a zkušenosti ze svého života – tím by jim mohli pomoci při výběru správné střední školy.

Ve škole by se mělo směřovat k volbě budoucího povolání dříve než v deváté třídě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ATKINSON, R. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80- 7178-640-3
- [2] ČECHOVÁ, V., ROZSYPALOVÁ, M. *Obecná psychologie*. Brno : IDPVZ, 1996. ISBN 80-7013-231-0.
- [3] GODDETOVÁ, E. *Umění jednat s dospívajícími*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-71784-92-3
- [4] HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-303-X
- [5] HELUS, Z. *Psychologie pro střední školy*. Praha : Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-245-4.
- [6] HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Prada: Grada Publishing s.r.o., 2007. ISBN 978-80-247-1168-3
- [7] HORT, V., HRDLIČKA, M. et al. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-472-9
- [9] JOBÁNKOVÁ, M. et al. *Kapitoly z psychologie pro zdravotnické pracovníky*. Brno : NCONZO, 2004. ISBN 80-7013-390-2
- [10] KLAPAČ, M. *Psychologie v praxi – práce na sobě a spolupráce s druhými*. Praha : Transal Books, 1994. ISBN 80-900954-1-0
- [11] KYRIACOU, C. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3
- [12] LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing s.r.o., 2006. ISBN 80-247-1284-9
- [13] MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7
- [14] MACHOVÁ, J., HAMANOVÁ, J. *Reprodukční zdraví v dospívání*. Praha: Nakladatelství H&H Vyšehradská, 2002. ISBN 80-86022-94-3
- [15] MONROE, J. *Ideální kariéra a zaměstnání*. Praha: Grada Publishing s.r.o., 2007. ISBN 978-80-247-1947-4
- [16] NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0625-7

- [17] NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0628-1
- [18] NAKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-0689-3
- [19] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7367-416-8
- [20] SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti. Člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: BARRISTER&PRINCIPAL, 2002. ISBN 80-85947-80-3
- [21] STRÁDAL, J. *Jak volit povolání*. Praha: Informatorium, 1995. ISBN 80-85427-74-5
- [22] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0
- [23] VENDEL, Š. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada Publishing s.r.o., 2008. ISBN 978-80-247-1731-9
- [24] HUBÁČKOVÁ, Jitka. Co je to adolescence. *Výchova dětí a dospívajících* [online]. 2006 [cit. 2008-12-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.zkola.cz/zkedu/zaskolou/vychovadetiadospivajicich/adolescence/20637.aspx>>.
- [25] *Informační centrum mládeže Tábor* [online]. 2007 [cit. 2008-12-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.icmtabor.cz/?p=39>>.
- [26] *Moderní vyučování*. 2008-. Dostupný z WWW: <http://www.modernivyucovani.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=127&Itemid=73>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - S kým respondenti žijí.....	38
Graf 2 - Trávení volného času	39
Graf 3 - Školní prospěch.....	40
Graf 4 - Vymezení toho, co by chtěli respondenti dělat	41
Graf 5 - Kdo poskytl respondentům nejvíce informací	42
Graf 6 - Zaměření škol.....	43
Graf 7 - Důvod výběru střední školy 1.	44
Graf 8 - Důvod výběru střední školy 2.	44
Graf 9 - Koníčky respondentů	46
Graf 10 - Ovlivnění při výběru střední školy.....	46
Graf 11 - Co je při výběru budoucí profese důležité	47
Graf 12 - Hodnota č. 1	48
Graf 13 - Hodnota č. 2	49
Graf 14 - Hodnota č. 3	49
Graf 15 - Hodnota č. 4	50
Graf 16 - Hodnota č. 5	51

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Pohlaví respondentů	38
Tabulka 2 - Bydliště respondentů	38
Tabulka 3 - Množství informací o jednotlivých školách	41
Tabulka 4 - Role vzdálenosti střední školy od domova.....	45
Tabulka 5 - Ovlivnění koníčky při výběru povolání	45
Tabulka 6 - Následné studium	47

SEZNAM PŘÍLOH

[1] Dotazník

[2] Upozornění na změny v přijímacím řízení do středních škol na školní rok 2009/2010

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Milí žáci, žáčky.

Jmenuji se Olga Trtková a jsem studentka Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor sociální pedagogika a pracuji na průzkumu, který je zaměřen na činitele podílející se na volbě povolání u žáků devátých tříd v Uh. Brodě.

Obracím se na vás s prosbou o pravdivé vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce.

Vhodnou odpověď, prosím, zakroužkujte nebo doplňte do vyznačených míst vlastními slovy. U otázek můžete zakroužkovat a dopsat více odpovědí.

Zaručuji vám naprostou anonymitu a předem děkuji za spolupráci.

1. Pohlaví:
 - a) chlapec
 - b) dívka

2. Bydlíš:
 - a) ve městě
 - b) na vesnici

3. Žiješ:
 - a) s vlastní matkou a otcem
 - b) jen s matkou
 - c) jen s otcem
 - d) s matkou a jejím přítelem
 - e) s otcem a jeho přítelkyní
 - f) s někým jiným _____(doplň)

4. Volný čas trávíš:
 - a) většinou doma s rodiči a sourozenci

- b) častěji se dívám na televizi
- c) většinu času strávím u počítače
- d) rád chodím ven s kamarády
- e) mám hodně zájmových kroužků
- f) sportuji
- g) jinak_____ (doplň)

5. Čím bys nejraději chtěl(a) být?

_____ (doplň)

6. Ve škole prospívám:

- a) se samými jedničkami
- b) s vyznamenáním
- c) průměrně
- d) s některými předměty mám potíže

7. Nejvyšší dosažené vzdělání otce:

- a) základní
- b) střední bez maturity
- c) střední s maturitou
- d) vysokoškolské

8. Nejvyšší dosažené vzdělání matky:

- a) základní
- b) střední bez maturity
- c) střední s maturitou
- d) vysokoškolské

9. Měl(a) jsi dostatek informací o jednotlivých školách?

- a) ano
- b) ne
- c) moc mě to nezajímalo

10. Chtěl(a) bych dělat:

- a) to, co moji rodiče
- b) to, co by mě bavilo
- c) to, co by bylo dobře zaplaceno
- d) ještě nevím

11. Kdo Ti poskytl nejvíce informací?

- a) rodiče
- b) burza středních škol
- c) tisk
- d) internet
- e) rozhlas
- f) televize
- g) kamarádi, kteří studují na stř. škole
- h) škola a učitelé
- i) někdo jiný _____ (doplň)

12. Jakého zaměření jsou školy, na které si podáváš přihlášku?

- a) s všeobecným zaměřením
- b) s uměleckým zaměřením
- c) s technickým zaměřením

- d) se sportovním zaměřením
- e) s jazykovým zaměřením
- f) na praktický učební obor
- g) jiný_____ (doplň)

13. Na jaké školy jsi podáváš přihlášky (konkrétně)?

_____ (doplň)

_____ (doplň)

14. Proč se hlásíš zrovna na tyto školy?

(kterou uvádíš v otázce č.13)

- a) kvůli rodičům
- b) na protest rodičům
- c) „baví mě to“
- d) jenom to zkusím, jestli na to mám
- e) je to rodinná tradice
- f) jiné_____ (doplň)

15. Hlavním důvodem výběru střední školy bylo:

- a) odejít z domova
- b) další vzdělávání
- c) jiné_____ (doplň)

16. Hrála při výběru střední školy její vzdálenost od Tvého bydliště?

- a) ano
- b) ne

17. Ovlivňují Tvé koníčky výběr povolání?

a) ano

b) ne

18. Jaké jsou Tvoje koníčky?

a) hudba

b) sport

c) knihy

d) kutilství

e) ruční práce

f) zvířata

g) počítače

h) jiné _____ (doplň)

19. Kdo Tě nejvíc ovlivňuje při výběru střední školy?

a) nikdo

b) rodiče

c) kamarádi

d) sourozenci

e) učitelé

f) někdo jiný _____ (doplň)

20. Při výběru budoucího povolání bereš v úvahu:

a) platové ohodnocení

b) náplň práce

c) styk a komunikace s lidmi

d) jiné _____ (doplň)

21. Uvažuješ o pokračování studia (po maturitě, závěrečných zkouškách)?

a) ano

b) ne

c) ještě nevím

22. Co si myslíš, že bude pro Tebe v životě nejdůležitější?

Vyber maximálně 5 možností a označ číslem 1-5 pořadí důležitosti.

a) založit, mít rodinu

b) mít hodně peněz, být bohatý

c) dostat se na školu, studovat

d) mít vlastní byt

e) spokojeně v klidu žít

f) založit podnik a uspět

g) být zdravý

h) cestovat

i) najít si dobrou práci, uplatnit se

j) dokončit školu, vyučit se

k) jiné _____ (doplň)

PŘÍLOHA P II: UPOZORNĚNÍ NA ZMĚNY V PŘIJÍMACÍM ŘÍZENÍ DO STŘEDNÍCH ŠKOL NA ŠKOLNÍ ROK 2009/2010

Upozornění na změny v přijímacím řízení do středních škol na školní rok 2009/2010

MŠMT upozorňuje, že v důsledku novely školského zákona č. 49/2009 Sb. byly změněny některé podmínky v přijímacím řízení do středních škol.

Změny se týkají ustanovení § 60 odst. 3, § 60 odst. 10, § 60 odst. 17, § 60a odst. 7 a § 61 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

V § 60 odst. 3

„(3) Pro přijímací řízení ředitel školy stanoví

*a) jednotná kritéria pro všechny uchazeče přijímané v každém jednotlivém kole přijímacího řízení do příslušného oboru vzdělání a formy vzdělávání pro daný školní rok; **kritéria přijímacího řízení mohou být stanovena odlišně podle obsahového zaměření školního vzdělávacího programu,***

*b) předpokládaný počet přijímaných uchazečů do jednotlivých oborů vzdělání a forem vzdělávání; **pokud ředitel školy stanovil kritéria přijímacího řízení podle obsahového zaměření školního vzdělávacího programu, je při stanovování počtu přijímaných uchazečů oprávněn tuto skutečnost zohlednit.**“*

se umožňuje řediteli školy stanovit kritéria přijímacího řízení odlišně podle obsahového zaměření školního vzdělávacího programu a pokud je takto stanoví, je oprávněn tuto skutečnost zohlednit při stanovování počtu přijímaných uchazečů. Lze tak stanovit kritéria přijímacího řízení samostatně pro jednotlivé skupiny uchazečů, přijímané v rámci příslušného kola přijímacího řízení, v návaznosti na obsahové zaměření školního vzdělávacího programu. Východiskem ověřování vhodných schopností, vědomostí a zájmů při přijímací zkoušce, pokud o jejím konání ředitel školy rozhodne, i nadále zůstává rámcový vzdělávací program základního vzdělávání. Dotčené ustanovení lze ale uplatnit, s ohledem na již vyhlášené první kolo přijímacího řízení, až od druhého kola přijímacího řízení.

V § 60 odst. 10

*„(10) ~~Po ukončení prvního kola přijímacího řízení může ředitel školy~~ **Ředitel školy k naplnění předpokládaného stavu žáků může vyhlásit další kola přijímacího řízení**, přičemž postupuje obdobně jako v prvním kole s výjimkou povinnosti stanovit 2 termíny přijímací zkoušky. Pro další kola přijímacího řízení se přijímací zkouška koná v termínech stanovených ředitelem školy, nejdříve však 14 dní po vyhlášení příslušného kola přijímacího řízení. Pozvánku k přijímací zkoušce pro další kola přijímacího řízení zasláá ředitel školy nejpozději 7 pracovních dnů před termínem konání přijímací zkoušky.“*

je zrušena podmínka vyhlášení dalšího kola přijímacího řízení v návaznosti na ukončení kola prvního. Současně se tím posiluje odpovědnost ředitele školy, aby druhé a další kola přijímacího řízení vyhlásil pro předpokládané počty, které bude moci přijmout.

V § 60 odst. 17

*„(17) Pokud se přijímací zkouška v prvním kole přijímacího řízení nekoná, odešle ředitel školy rozhodnutí o přijetí nebo nepřijetí uchazeči nebo zákonnému zástupci nezletilého uchazeče **v termínu stanoveném prováděcím právním předpisem pro přijímací zkoušky do oborů vzdělání v denní formě vzdělávání bez talentové zkoušky.**“*

se zavádí termín, kdy nejdříve lze vydat rozhodnutí o výsledku v prvním kole přijímacího řízení. **Pro letošní rok je stanoven v rozmezí 22. dubna až 7. 5. 2009** (s odkazem na termín stanovený již nyní prováděcím právním předpisem pro přijímací zkoušky do oborů vzdělání v denní formě vzdělávání bez talentové zkoušky viz § 3 odst. 1 vyhlášky č. 671/2004 Sb.).

V § 60a odst. 7

„(7) Nepotvrdí-li uchazeč nebo zákonný zástupce nezletilého uchazeče odevzdáním zápisového lístku úmysl vzdělávat se ve střední škole podle odstavce 6, vzdává se tímto práva být přijat za žáka dané střední školy a na jeho místo lze přijmout jiného uchazeče. Práva být žákem střední školy se vzdává i uchazeč, který písemně požádá ředitele příslušné střední školy o zpětné vydá-

ní zápisového lístku. **O zpětné vydání zápisového lístku může uchazeč požádat nejvýše jednou.**“

se nově zavádí omezení pro zpětné vydání zápisového lístku tak, že jej uchazeč může vzít zpět jen jednou.

V § 61 odst. 2

*(2) Do prvního ročníku nižšího stupně šestiletého gymnázia lze přijmout uchazeče, kteří v daném školním roce úspěšně ukončí sedmý ročník základní školy **nebo druhý ročník nižšího stupně osmiletého gymnázia nebo druhý ročník osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře**, do prvního ročníku nižšího stupně osmiletého gymnázia uchazeče, kteří v daném školním roce úspěšně ukončí pátý ročník základní školy. Do prvního ročníku vyššího stupně gymnázia postupují žáci, kteří úspěšně ukončili nižší stupeň šestiletého nebo osmiletého gymnázia.*

se umožňuje přijetí do prvního ročníku nižšího stupně šestiletého gymnázia i uchazečů z druhého ročníku nižšího stupně osmiletého gymnázia nebo druhého ročníku osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře.

Účinnost výše uvedených změn nastává v souladu s novelou školského zákona č.49/2009 Sb. dnem 5.března 2009.